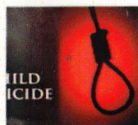

ISSUE 12: THE LIVING AND THE DEAD

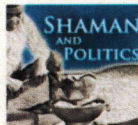
Kyoto Review of Southeast Asia, Issue 12 (September 2012). The Living and the Dead

ISSUE 12 - ARTICLES

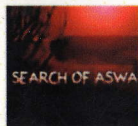
**Suicide among Indonesian children/
teenagers**

By Abdur Rozaki

Shaman and Politics in Indonesia

By Agus Trihartono

**In Search of Aswang : Ghost Story, Monster
and Sorcerer i Philippine Society**

By Azuma Kentaro

**Encountering Corpses : Notes on Zombies
and the Living Dead in Buddhist Southeast Asia**

By Justin McDaniels

**History of Dead, Heritage of the Living : Bukit
Brown Cemetery in Singapore**

By Loh Kah Seng

Shaman and Politics in Indonesia

Agus Trihartono

Like a stowaway smuggling in the train of politics, the role of the shaman is barely mentioned in the spotlight of political studies of post New Order Indonesia. Studies so far have been focused on things considered to be a 'rational' or 'objective' element of politics. The fact is, shaman has been involved in contestation for power in Indonesian politics and thus, its role cannot be ignored. A shaman is hired as his/her presence is believed to deliver good luck and safety for the client who is running for power in political contestation. The following review is meant to present a picture of the role of the shaman in Indonesian contemporary politics. It has no intention to empirically validate the mystical power of the shaman. My intention is simply to highlight the role of the shaman in political contestation as a phenomena, regardless of the recent growth of pollster organizations that are considered as one of the benchmarks of modern democracy in Indonesia.

Shaman during the New Order regime

Shamanism as a social phenomenon is not considered to be distant from Indonesian daily life. As a person that is believed to possess mystical power, a shaman uses his/her power, often secretly, for their personal benefit or upon one's request. It could be meant as a way to help or heal, or the opposite, to raise fear and suffering for its victim.

In general, there are two types of shaman recognized in society: "white shaman" and "black shaman," although one must bear in mind that this classification depends on the social context. "White shaman" refers to those who deliver "good" aims to help or heal, while "black shaman" refers to those who have negative or "evil" aims to hurt or even kill the victims.

Shaman could also be categorized based on their functions, such as: the *prewangan* shaman (connecting human beings and spirits), the midwife shaman (assisting childbirth), the *siver* shaman (repelling bad luck), and the *susuk* (charm needle) shaman who promises to bring beauty, fame and respect by implanting in parts of the human body a sort of short needle made of gold, diamond or crystal. There are also *jampi* shaman who cure patients with their spells and herbs. There are also the *santet/teluh/tenung* (soothsayer) shaman who torture and harm their foes with magic. In other parts of Indonesia, there are various kinds of

shaman: the *leak* shaman (in Bali), the *minyak kuyang* (magic oil) shaman (in South Kalimantan), and many others.

Meanwhile, the political shaman promises to deliver benefits and victory to their clients in the realm of the political sphere, especially in political contestation such as the direct election of regional leaders (*Pilkada*). As a phenomena in the realm of the political sphere, the shaman comes to exist parallel to the development of modern democracy in post independence Indonesia.

Although there is hardly any research on the phenomena of shaman in the politics of Indonesia, the political shaman has, in fact, a place in the political dynamics and has become one of the pillars of the inner circle during the New Order. In this grey area, local politicians were not the only player as Soeharto was considered as “the big man.”

Although political recruitment to become members of the inner circle of the time (1965-1998) was following a relatively simple pattern based on the so-called ABG (ABRI/Army, Bureaucrats, and the Golkar party), shaman still had a role to play. In fact, shaman had a special yet hidden seat. Moreover, the contemporary keyword was to earn a “blessing” from the ruler of the regime. As a result, shaman has a task to smoothen the client's way to earn that “blessing” by finding out patterns and also actors involved in the closed New Order political system (interview with Mbah Lim, a psychic, in Sidoarjo, 17 January 2012). Shaman was considered important as a political whisperer. It was common to employ a shaman (or more) to eliminate either political opponents or allies who were deemed to have the potential to threaten the future regime. Ki Gendeng Pamungkas, a notorious *santet* shaman, admitted that he was often approached by politicians and those in power to perform *santet* that could take the life of a political opponent and even allies who were considered insincere.

The Soeharto's leadership could be explained as part of the Javanese cultural leadership based on its mystical elements. However, as a social fact, his leadership was deliberately relying on some spiritual/mystical advisers. There were loyal shamans who “guarded” his leadership (*Liberty*, 1-10 June 1998). There were at least “a thousand shamans” from all across the country who backed up Soeharto (*Gelombang Rakyat*, 18 Oktober 1998). Romo Marto Pangarso, Romo Diat, Soedjono Hoemardani, Ki Ageng Selo, Soedjarwo, Darindrio, mbah Diran, and Eyang Tomo are a few known loyal shamans.

Furthermore, his leadership also received “legitimation” based on possession of magic amulet (*ageman*) and heavenly light (*pulung*) and some mystical powers (Vatikiotis, 2008).

Rumors said he had at least 113 heirlooms from all across the country that supported his unbroken political leadership. According to Ki Edan Amongrogo, a psychic, Soeharto even possessed an important heirloom, i.e., the *mirah delima* (red pomegranate stone), that supported his tasks as a leader (*Liberty*, 1-10 June 1998). It is evident that shaman, heirloom and Soeharto leadership were connected to each other like an inseparable shadow.

Shaman as Election Consultant

The fall of Soeharto in 1998 was followed by more open political recruitment through direct elections (year 2004) and the direct election of regional leaders (year 2005) – both are considered as the starting point for popular democratization – does not necessarily sterilize politics from shamanism.

Direct election allows the ordinary person to be a voter – for the first time in political history of the nation they become an important element in political calculations. In this context, polling institutions act as the main reference in the process of political recruitment. Five big political parties, i.e., Golkar, PDIP, PAN, Partai Demokrat and PKS, have relied on the results of polls as a reference in the process for nominating party candidates for elections. Since 1998, a lot of politicians have viewed polling as an effective instrument to detect public opinion or voters' behaviors in political contestation. Polling assists a candidate to win the contest, reveals the level of support they would receive from society, and maps society's expectation from them. Polling is also supposed to help a candidate to seize power in the context of modern democracy in post New Order Indonesia.

The focus on the rational-objective element of political contestation assumes that shaman has no place anymore. However, in fact, shaman, still holds an important role in political contestation, especially in the direct election of regional leaders. Moreover, shamanism has forced the Vice minister of religious affairs to warn that such practice in the election of regional leaders would deteriorate religious values and as such it is considered as idolatry (*shirk*) (see: <http://www.kemenag.go.id/index.php?a=berita&id=86648> – in Indonesian).

The role of a shaman in politics – either based on the request of the candidate or the candidate's campaign team – is similar to other political consultants. As such, there is a kind of 'division of labor' between the polling institutions (the poll-based political consultant) with the shaman. While the polling institution would measure popularity and acceptability, the shaman would rely on the *pulung*. While the polling institution would raise the

candidate's electability, the shamans raises the candidate's charisma and prestige. While the polling institution would map the voting behavior, the shaman maps the party's internal constellation and identifies who are insincere and trusted allies. While the polling institutions would openly announce its polling result as a way to invite the bandwagon effect, the shaman would whisper magic spells in silence to invite blessings and good luck. While the polling institutions would employ multistage random sampling and interviews as its method to obtain data, the shaman would call a pray for the spirits to obtain future sight. While the polling institution would give advice on strategic campaigns to win, the shaman would implant the *susuk* and apply *minyak kuyang* to make the candidate look more charismatic. In the end, although the candidate and their campaign team would seriously listen to the advice from the polling institution, they also pay deep respect to the advice of the shaman.

A 62 year old local shaman from Sidoarjo (East Java), mbah Lim, admitted that almost all of his clients are politicians. Mbah Lim is a shaman with the specialist to "guard" the candidate in the election of regional leaders, and his 'operational areas' cover not only in East Java, but also include Central Java and West Java. Mbah Lim confessed;

I have been requested to garnish and 'fence off' the candidate and his family from witchcraft and disturbance from his political opponents.... ever since we had the direct election of regional leaders, I have become very busy and decided to take early retirement from my work at a state owned-enterprise, because I have received a lot of requests to guard the election and in fact, it is more financially promising.

For a regional election in West Java a few years back, mbah Lim performed a ritual at the Galunggung mountain for 21 days, starting from the campaign day until the day of election ended (interview with mbah Lim, 17 January 2012).

Elma Tara Elbaar, an anthropologist of shamanism, mentioned that the role of shaman in political contestation has become very extensive and reaches even the polling station in many regional elections. Four years ago, on the election of a regional leader at the Gunung Mas regency (South Kalimantan), a shaman was performing rituals at the polling station. On election day, while the KPPS (the polling station staff) was arranging the election and the polling institution was projecting the election results through a quick count and exit polls methods, the shaman was performing rituals to neutralize the polling station from the influence of magic that might alter the voting result. A night before the polling station was

opened to use, the shaman walked around it to scatter yellow rice and salt, and spill the blood of black feathered chickens. There were also woods with *mandau* knife (sword-like knife found in Borneo) in yellow clothes stuck in to the ground all around the polling station – a sign that the ‘shaman of the four cardinal points’ was performing his ritual to secure the polling station (interview with Elma Tara Elbaar, 6 August 2012). Interestingly, members of society seem to accept and understand the role the shaman plays and his performance in the polling station.

Although shaman seems accepted by the society, the political candidate and their campaign team never want to show to the public that they employ a shaman for political purposes. They want to maintain the public’s perception that the politician’s image is free from committing the sin of idolatry (*shirk*), unconfident, and controlled by irrational factors. Nonetheless, it does not mean that the public could not work out if a shaman was involved in political contestation. One simple way to check if a shaman has played a role in the winning of a political candidate is to observe their activity after the election. A shaman would require the winning candidate to hold certain sacred ceremony, in order to settle their vow. Thus, the sacred ceremony that is performed after the election is a simple indication of the involvement of a shaman in the political contestation (interview with Gundik Gohong, 6 August 2012).

Conclusion

The political stage is an open arena for politicians to compete for power. In the Indonesian context, harsh competition has created many different ways to win, including the involvement of shaman. The extensive magnitude of shamanism in direct elections (especially in the direct election of regional leaders) is caused by, at least, three main reasons.

First, the high level of competition and the complexity of the regional elections. Second, the low level of trust of the candidate and their campaign team in the election organizers (such as KPU, the election commission, Panwaslu, the monitoring committee, KPSS and the polling station staff). Third, shamanism has existed long before modern political consultants entered the political stage and as a cultural phenomenon, it is accepted in the society.

Therefore, discussions on political contestation in Indonesia should provide a space to review elements that are considered traditional, grey areas or even irrational. Placing shamanism as a stowaway on the train in the process of modern politics in Indonesia, somehow, denies the subtlety of political nuances and complexity in Indonesia.

References

Vatikiotis, Michael. Farewell to the Smiling General Reflections on Soeharto. *Global Asia*, Vol. 3, no. 1, Spring 2008

Translated from Bahasa to English by Bagaspati Wasi

Dukun dan Politik di Indonesia

Agus Trihartono

Seperti penumpang gelap dalam kereta api politik Indonesia, dukun dinafikkan dan tersembunyi dari gejeran studi politik pasca Orde Baru. Perhatian banyak sekali tercurah kepada aspek-aspek yang dianggap rasional dan obyektif dalam Pemilu. Padahal, fenomena dukun dalam politik Pemilu di Indonesia sudah berlangsung lama dan bahkan terlalu gegabah untuk diabaikan. Dukun kerap kali dimanfaatkan karena kehadirannya dipercaya menguntungkan kekuasaan dan keamanan pengguna jasa dalam kontestasi politik.

Ulasan singkat berikut ini bermaksud memotret keberadaan jasa dukun dalam politik kontemporer. Ulasan ini tidak bertujuan untuk membuktikan realitas empiris apakah ilmu mistik yang gaib dari para dukun itu benar adanya. Penulis ingin menyampaikan bahwa fenomena dukun dalam banyak kasus tidak bisa dipisahkan dari kontestasi politik Indonesia, bahkan sampai sekarang saat telah menjamurnya lembaga polling (*pollster*) yang dianggap sebagai salah satu tolak ukur demokrasi modern.

Dukun di masa rejim Soeharto

Perdukunan sebagai fenomena sosial bukanlah sesuatu yang asing dalam keseharian kehidupan masyarakat. Dukun adalah orang yang dipercaya memiliki kekuatan dan daya magis, menggunakan kekuatannya secara diam-diam dan dengan cara yang amat rahasia, untuk keuntungan pribadi atau permintaan dari orang lain. Keuntungan yang dimaksud untuk menolong dan menyembuhkan, atau sebaliknya menimbulkan ketakutan dan penderitaan pada orang yang ditujunya.

Secara umum, dikenal adanya “dukun putih” dan “dukun hitam”, namun kategori ini sangat tergantung konteks sosialnya. “Dukun putih” untuk tujuan “baik”, menolong, dan

menyembuhkan; sedangkan “dukun hitam” untuk tujuan yang dianggap negatif, “jahat”, melukai atau bahkan membunuh.

Dukun dapat juga dilihat dari sisi jenis aktifitasnya, misalnya: dukun *prewangon* (penghubung manusia dengan roh), dukun beranak (membantu persalinan), dukun *siwer* (pencegah kemalangan), dan ada pula dukun *susuk*, yang menjanjikan kecantikan, pamor dan wibawa dengan cara memasukkan atau membenamkan semacam jarum pendek yang amat halus terbuat dari bahan emas, berlian, ataupun batu kristal ke bagian tubuh manusia. Terdapat juga dukun *jampi* yang mampu mengobati dengan mantra dan herbal. Dukun *santet*, dukun *teluh*, atau dukun *tenung*, yang menganiaya dan mencelakakan lawan dengan magis. Di beberapa daerah lain dikenal istilah dukun *leak* (Bali), dukun *minyak kuyang* (Kalimantan Selatan), dan beragam sebutan lain di masing-masing daerah di Indonesia.

Sebagai fenomena politik, keberadaan dukun di Indonesia sejalan dengan berkembangnya demokrasi modern pasca kemerdekaan. Dukun politik menjanjikan keuntungan dan kemenangan penggunaannya di ranah politik. Walau hampir tidak ada catatan akademik tentang fenomena dukun dalam politik Indonesia, dukun politik mendapat tempat dalam dinamika politik dan menjadi salah satu pilar lingkaran dalam kekuasaan jaman Orde Baru. Bukan hanya para pemain politik lokal di daerah, Soeharto sebagai “orang besar” disebut-sebut sangat kental dengan wilayah abu-abu ini.

Meski pada jaman ini rekrutmen politik relatif memiliki pola yang sederhana berdasarkan unsur ABG (ABRI, Birokrasi dan Golkar), peran dukun bukan tidak tanpa ruang. Justru, dukun mendapat tempat yang khusus namun tersembunyi. Apalagi, memperoleh “restu” penguasa rezim adalah kata kunci. Sehingga, tugas dukun adalah melicinkan jalan dalam memperoleh “restu” dengan cara mencari tahu pola, serta aktor dalam dinamika yang tertutup itu (Wawancara penulis dengan mbah Lim, Sidoarjo, 17 Januari 2012). Dukun dianggap penting sebagai pembisik yang handal. Tidak jarang dukun juga digunakan untuk menyingkirkan lawan atau kawan politik yang berpotensi menjadi ancaman dari kelangsungan rejim berkuasa di masa depan. Ki Gendeng Pamungkas, seorang dukun santet terkemuka, mengaku bahwa dia sering diminta oleh para politisi dan lingkaran dalam kekuasaan untuk

menyantet dan menghilangkan nyawa lawan politik, bahkan terhadap kawan yang potensial “menggantung dalam lipatan”.

Aspek mistis dalam kepemimpinan Soeharto memang dapat dijelaskan sebagai bagian dari kultur kepemimpinan Jawa. Namun sebagai fakta sosial, kepemimpinannya, dengan sengaja, menyandarkan diri kepada penasihat spiritual dan mistis. Ada sejumlah dukun loyal yang “memagari” kepemimpinannya (*Liberty*, 1-10 Juni 1998). Terdapat paling tidak “seribu dukun” di belakang Soeharto dari seluruh penjuror negeri (*Gelombang Rakyat*, 18 Oktober 1998). Romo Marto Pangarso, Romo Diat, Soedjono Hoemardani, Ki Ageng Selo, Soedjarwo, Darundrio, mbah Diran, serta Eyang Tomo adalah sedikit dari nama-nama para penasihat spiritual yang setia.

Selain itu, kepemimpinan Soeharto juga mendapat “legitimasi” dari kepemilikan benda-benda ghaib *ageman*, *pulung* dan kekuatan mistis (Lihat: Vatikiotis, 2008). Soeharto memiliki paling tidak 113 pusaka dari penjuror tanah air yang dipercaya berkontribusi pada kepemimpinan politiknya yang kokoh. Menurut Ki Edan Amongrogo, Soeharto bahkan memiliki pusaka andalan berupa “Mirah Delima” yang banyak membantunya dalam menjalankan tugas-tugas kepemimpinannya (*Liberty*, 1-10 Juni 1998). Jelaslah, dukun, pusaka dan kepemimpinan Soeharto terintegrasi seperti bayangan yang tidak bisa dipisahkan.

Dukun sebagai Konsultan Pilkada

Jatuhnya rejim Soeharto pada 1998 yang disusul dengan semakin terbukanya rekrutmen politik melalui Pemilu Langsung (tahun 2004) dan Pilkada Langsung (pemilihan umum kepala daerah, tahun 2005), yang dianggap sebagai dimulainya demokratisasi di tingkat massa, tidak dengan serta-merta menjadikan politik di Indonesia steril dari perdukunan.

Pemilu Langsung menempatkan rakyat biasa pemilih (*voters*), untuk pertama kalinya dalam sejarah politik republik, sebagai elemen penting dalam banyak kalkulasi politik. Dalam konteks demikian, lembaga polling menjadi acuan utama dalam proses rekrutmen politik.

Lima partai besar seperti Golkar, PDIP, PAN, Partai Demokrat dan PKS telah menempatkan hasil polling sebagai acuan dalam proses nominasi kandidat partai untuk Pemilu.

Sejak 1998 banyak aktor politik melihat polling sebagai instrumen yang efektif untuk mendeteksi opini publik maupun perilaku pemilih dalam sebuah kontestasi politik. Polling membantu aktor politik yang bertarung dalam sebuah kontestasi, mengetahui tingkat dukungan terhadap kandidat, sekaligus memetakan ekspektasi masyarakat terhadap calon pemimpinnya. Polling dipercaya membantu aktor politik dalam bertarung merebut kekuasaan dalam konteks demokrasi modern pasca Orde Baru.

Kuatnya pemikiran mengenai rasionalistas-obyektif rekrutmen politik telah memunculkan anggapan bahwa peran dukun politik berakhir. Nyatanya, praktek dukun dalam setiap kontestasi politik, termasuk Pilkada, disinyalir tetaplah kuat. Kuatnya praktek perdukunan bahkan sampai membuat wakil menteri agama mengeluh; maraknya perdukunan di Pilkada dipandang dapat merusak nilai-nilai agama karena menjurus kepada perbuatan syirik (Lihat: <http://www.kemenag.go.id/index.php?a=berita&id=86648>).

Peran dukun dalam politik – baik atas permintaan kandidat sendiri maupun tim suksesnya – mempunyai posisi yang sama seperti konsultan politik modern lainnya. Selain itu, terdapat semacam “*division of labor*” antara pollster, konsultan politik berbasis polling (*poll-based political consultant*), dengan dukun. Lembaga polling mengukur popularitas dan akseptabilitas, dukun mengintip *pulung*. Pollster meningkatkan elektabilitas, dukun meningkatkan karisma dan *pamor*. Pollster memetakan *voting behavior*, dukun memetakan konstalasi internal dan mengidentifikasi “musuh dalam selimut” dan “kawan seiring”. Pollster mengumumkan hasil polling secara terbuka untuk mengundang *bandwagon effect*, dukun membisikan *wangsit* dengan senyap agar kuat bertuah dan barokah. Pollsters memakai *multistage random sampling* dan wawancara untuk memperoleh data, dukun menggunakan media roh-roh dan tirakat agar mendapat ilham. Pollster memberi saran-saran strategis kampanye dan kemenangan, dukun menancapkan susuk dan minyak kuyang bagi semakin bersinarnya penampilan kandidat. Pada akhirnya, kandidat dan tim sukses mendengarkan nasihat *pollsters* dengan kritis, namun juga menghayati nasihat dukun dengan takzim dan patuh.

Seorang dukun lokal yang tinggal di Sidoarjo, mbah⁷ Lim, kakek berusia 62 tahun, mengaku bahwa hampir semua kliennya adalah politisi. Mbah Lim adalah dukun dengan spesialisasi memberi jasa “mengawal” kandidat dalam Pilkada dengan wilayah operasi tidak hanya di Jawa Timur, tapi juga mencakup Jawa Tengah dan Jawa Barat. “Saya diminta untuk memberi hiasan dan ‘memagari’ kandidat dan keluarganya dari santet dan gangguan lawan-lawan politiknya dalam Pilkada... sejak Pilkada bergulir, saya sibuk sekali dan akhirnya memutuskan pensiun dini dari BUMN, karena permintaan mengawal Pilkada sangat tinggi dan ternyata lebih menjanjikan.” ungkap mbah Lim. Pada salah satu Pilkada di Jawa Barat beberapa waktu lalu, mbah Lim menjalani ritual 21 hari penuh di Gunung Galunggung dari masa kampanye sampai hari pencoblosan berakhir (wawancara penulis dengan Mbah Lim, 17 Januari 2012).

Elma Tiara Elbar, antropolog pengamat praktik perdukunan, menyampaikan bahwa peran dukun dalam kontestasi politik sudah jauh, bahkan merambah sampai ke Tempat Pemungutan Suara (TPS) di banyak Pilkada. Empat tahun lalu, pada pemilihan kepala daerah di kabupaten Gunung Mas, Kalimantan Selatan, dukun beroperasi langsung di TPS. Ketika di hari “H” pencoblosan, saat KPPS (Kelompok Penyelenggara Pemungutan Suara) menyelenggarakan pencoblosan di TPS, *Pollster* melakukan proses hitung cepat (*quick count*) dan *exit polls*, pada saat yang sama dukun juga melakukan pengamanan TPS dari kemungkinan penggunaan sihir untuk mengubah hasil coblosan di kartu suara. Malam hari sebelum TPS digunakan, dukun mengelilingi TPS dan menabur beras kuning, garam, dan menumpahkan darah ayam serba hitam (*ayam cemani*) di tempat pencoblosan. Juga, terdapat kayu dan kain kuning yang dililitkan dengan mandau yang tertancap di tanah sekitar TPS – ini tanda bahwa “dukun empat arah mata angin” sedang bekerja mengamankan lokasi TPS (wawancara dengan Elma Tiara Elbar, 6 Agustus 2012). Menariknya, di banyak TPS, masyarakat bisa menerima dan memaklumi langkah-langkah pengamanan dukun itu.

Meski nampak diterima masyarakat, kandidat dan tim sukses dalam Pilkada menutup rapat informasi bahwa mereka menggunakan jasa dukun. Alasan menyembunyikan peran dukun ini lebih kepada menjaga persepsi publik dan citra bahwa aktor politik akan mendapat cap syirik, tidak percaya diri, dan dikendalikan oleh sesuatu yang irasional. Menyembunyikan

praktek perdukunan tidak berarti bahwa proses ini tidak bisa ditelusuri. Salah satu langkah sangat sederhana mengetahui apakah dukun ikut “bertindak” dalam aktivitas politik adalah mengamati kegiatan pemenang pasca Pilkada. Setiap pengguna dukun politik hampir pasti akan selalu mensyaratkan adanya upacara sakral pasca kemenangan sebagai langkah melunasi nazar. Melunasi nazar inilah salah satu indikasi paling sederhana adanya peranan dukun (wawancara dengan Gundik Gohong, 6 Agustus 2012).

Simpulan

Panggung politik adalah ajang terbuka bagi para aktor politik untuk bertarung merebut dan mempertahankan kekuasaan. Persaingan yang sangat ketat menciptakan banyak cara dalam berkompetisi, termasuk penggunaan jasa dukun. Berkembangnya praktek perdukunan dalam Pemilu (khususnya, Pilkada) disebabkan oleh paling tidak tiga alasan. Pertama, tingginya tingkat kompetisi dan kompleksitas Pilkada. Kedua, masih lemahnya kepercayaan kandidat dan tim sukses terhadap aktor-aktor penyelenggara Pemilu (KPU, Panwaslu, KPPS). Ketiga, di beberapa daerah, dukun sudah lebih dulu ada dibanding konsultan politik modern dan dianggap sebagai fenomena budaya yang bisa diterima masyarakat.

Dengan demikian, diskusi politik Pemilu di Indonesia patut memberi ruang bagi ulasan-ulasan yang selama ini dianggap berada di wilayah tradisional, abu-abu, bahkan dianggap irasional. Menempatkan dukun sebagai penumpang gelap proses politik modern di tanah air, agaknya justru telah mengingkari nuansa dan menegaskan kompleksitas politik di Indonesia.

Referensi:

Vatikiotis, Michael. “Farewell to the Smiling General Reflections on Soeharto,” *Global Asia*, vol. 3, no. 1, Spring 2008

ドクンとインドネシア政治

Agus Trihartono

立命館大学大学院国際関係研究科後期課程

スハルト政権崩壊後のインドネシア政治研究では、インドネシア政治という電車の無賃乗客のように、ドクン（呪術師）の存在は拒否され扱われてこなかった。政治においては、合理的で客観的だとされる側面にばかりこれまで関心が寄せられてきた。しかし、とりわけインドネシアの政治闘争においてドクンを利用するという現象は古くから続いてきたのであり、到底無視することなど出来ない。ドクンが重宝されてきたのは、政治闘争で彼らを用いれば、ドクンの利用者に権力と安寧をもたらすと信じられているからである。

この小論考では、現代政治におけるドクンの役割を描きたいと考えている。ただし、本稿はドクンのもつ呪術的な力が実在するのかどうかを経験論的に証明しようとするものではない。本稿は、多くの事例にみられるドクンを利用するという現象は、インドネシアの政治闘争とは切っても切り離すことが出来ず、現代民主主義の試金石ともみなしうる世論調査機関が乱立するようになった今でもそのことは当てはまるのである。

スハルト政権期におけるドクン

社会現象としてのドクンは、人々の日常生活とは無縁なものではない。ドクンとは呪術的な力とエネルギーを持つと信じられ、自分のために、或いは他者の依頼を受けて、密かに、そして、謎めいた方法でその力とエネルギーを使うものことである。その力とエネルギーにより、対象となる人物の救済や健康の回復を行う場合もあれば、その逆に、対象となる人物に恐怖心を引き起こしたり、災厄をもたらしたりする。

一般に、「白いドクン」と「黒いドクン」がいることが知られているが、その区分はまったくもって社会的文脈に依る。「白いドクン」は救済や回復の祈願など、「善」を目的とするものであり、「黒いドクン」は他人を傷つけるだけでなく、殺害までも行う、「悪」を目的とするネガティブなものである。

ドクンはその行為類型で分類することもできる。たとえば、人間と精霊を媒介するドクン・プレワガン (*dukun prewangan*)、助産ドクン (*dukun beranak*)、災厄除

去するドクン・シウェル (*dukun siwel*)、さらには人体に金・ダイヤモンド・クリスタル石から作られた細い針を埋め込むことで美容・権威・権力を確約するドクン・ススック (*dukun susuk*) もいる。呪文やハーブによって治療を行うドクン・ジャンピ (*dukun jampi*)、ドクン・サンテット (*dukun santet*)、ドクン・テルウ (*dukun teluh*)、ドクン・テヌン (*dukun tenung*) は呪術で敵対者に災厄をもたらすことができる。*dukun leak* (バリ)、*dukun minyakkuyang* (南カリマンタン) など、インドネシア各地に特有のドクンの呼び名がある。

一方、政治におけるドクンとは、ドクンの利用者が政治において、とりわけ地方首長直接選挙のような政治闘争において、利得や勝利をもたらすことを約束する。政治現象としては、ドクンの存在は、独立以降の近代民主主義の展開と軌を一にしてきた。インドネシア政治におけるドクン現象に関する学問的な記録はほとんどないが、政治ドクンは政治のダイナミクスにおいて一定の地位を占めており、新秩序期には権力の一翼を担っていた。地方政治アクターたちのみならず、「大人物 (*orang besar*)」としてのスハルトもこの灰色の世界と密接な関係を持っていたと言われている。

当時、ABG、すなわち国軍 (ABRI)、官僚 (Birokrasi)、ゴルカル (Golkar) からなる比較的シンプルなパターンに基づいて政治的リクルートが行われていたものの、ドクンの入り込む余地がなかったわけではない。実際には、ドクンは特別な地位を保持していたものの、秘匿とされていたのであった。権力者の「承認」を獲得することがカギであったため、ドクンの仕事はこの閉じられたダイナミクスの中で「承認」を得るための方法やアクターを見出すことであった (*mbah Lim* リム老師へのヒアリングに基づく。2012年1月17日、シドアルジョにて)。ドクンとは、信頼に足る助言者として重要な存在とされていたのである。また、ドクンは政敵、あるいは将来政権にとって脅威となる政治仲間を排除するためにも用いられた。ドクン・サンテットであるキ・グンデン・パムンカス (*Ki Gendeng Pamungkas*) は政治家や権力者の取り巻きから、その政敵のみならず、いずれ「悪巧み」をしうる同僚に呪術をかけて生命を奪うよう依頼されることもよくあると述べている。

スハルトのリーダーシップにおける神秘的な側面は、確かにジャワのリーダーシップに関する文化から説明できよう。しかしながら、社会事実としてそのリーダーシップは精神的・霊的助言者に故意に依存していたのである。スハルトのリーダーシップを「守護する」忠実なドクンたちも存在した (*Liberty*, 1-10 Juni 1998)。全国に少なくとも「1000人のドクン (*seribu dukun*)」がスハルトの背後にいたのである (*Gelombang Rakyat*, 18 Oktober 1998)。ロモ・マルト・バガルソ (*Romo Marto Pangarso*)、ロモ・ディアト (*Romo Diat*)、スヨノ・フマルダニ (*Soedjono Hoemardani*)、キ・アグン・

セロ (Ki Ageng Selo)、スヤルウォ (Soedjarwo)、ダルンドリオ (Darundrio)、ディラン老師 (mbah Diran)、エヤン・トモ (Eyang Tomo) などが、忠誠心厚いドゥクンの例である。

また、スハルトは、神秘的な物品、神からの啓示 (*pulung*)、神秘的な力をもつことでそのリーダーシップの「正統性」も得ていた (Vatikiotis, 2008 を参照)。スハルトは、その強力な政治リーダーシップを保持する上で大きく貢献したとされる神物を少なくとも 113 個もっていた。さらに、キ・エデン・アモンロゴ (Ki Edan Amongrogo) によればスハルトは、「柘榴石 (Mirah Delima)」という神物の力を借りてそのリーダーシップを発揮したという (Liberty, 1-10, Juni 1998)。ここで明らかなのは、ドゥクン、神物、およびスハルトのリーダーシップは分かちがたい像のように一体となっているのである。

地方首長選挙コンサルタントとしてのドゥクン

1998 年にスハルト政権が崩壊し、その後 (2004 年の) 直接選挙や (2005 年の) 地方首長直接選挙を通して政治的リクルートが開かれたものとなり、大衆レベルでの民主主義が始まったといえる。しかし、このことは直ちに政治がドゥクンと無縁になったことを意味しない。

直接選挙により、インドネシア政治史上初めて、一般の人達がさまざまな政治的計算における重要な要素である有権者 (voters) として位置づけられた。この文脈で、政治的リクルートの過程において世論調査機関が重要なベンチマークとなったのである。ゴルカル、闘争民主党 (PDIP)、国民信託党 (PAN)、民主党、および福祉正義党 (PKS) といった五大政党は、世論調査結果を基に選挙での候補者選択に際してのベンチマークとしている。

1998 年以降、多くの政治アクターは世論調査を、政治闘争における世論のみならず有権者行動をも把握するための効果的な手段と認識するようになった。世論調査は、候補者に対する支持率を明らかにし、さらにはその候補者に対する社会の期待をマッピングすることで、政治闘争の当事者である政治アクターを支援する。世論調査はポスト・スハルトの現代民主主義の文脈において、権力の奪い合いの闘争にいる政治アクターたちの羅針盤となっていると信じられている。

政治闘争において合理性・客観性が重要だという考えが強まったため、政治ドゥクンの役割は終焉を迎えたのだという意見もある。しかし実際には、地方首長選挙も含めて、

どの政治闘争においても、相変わらずドゥクンを利用する傾向は続いている。そのため、中執副大臣は不満をこぼすに至った。地方首長選挙でドゥクンが流行るために、禁忌行為を犯すようになり、宗教的な価値を損なうと副大臣は考えたからである (<http://www.kemenag.go.id/index.php?a=berita&id=86648>)。

候補者自身であれ、その選挙チームの依頼によるものであれ、ドゥクンの政治的役割は、現代の政治コンサルタントの役割と同様である。ただし、世論調査機関 (世論に依頼した政治コンサルタント) とドゥクンの間では「分業」とでも呼べるようなものがある。世論調査機関は支持率や受容度を測定するのに対し、ドゥクンは神からの啓示をうかがう。世論調査は当選確率を高めるのに対し、ドゥクンはカリスマ性と権威を高める。世論調査が投票行動をマッピングするのに対して、ドゥクンは内政の政治状況をマッピングし、「假想敵」と「ともに歩むべき仲間」を特定する。世論調査機関がバンドワゴン効果をもたらすような形で調査結果を公開し、ドゥクンは密かに祈願と祝福の呪文 (*Wangsit*) をささやく。世論調査機関はデータ収集のために多段階抽出法 (*multistage random sampling*) とインタビューを実施する一方、ドゥクンは靈感を得るために精霊を用いたり、瞑想や断食をしたりする。世論調査機関は選挙運動戦略や勝利のための提言を行い、ドゥクンは候補者の風貌の見栄えが一層良くなるように、ピンを刺したり、(若返りにも使われる) 呪力のあるクワン油を用いたりする¹。最終的には、依頼者たる候補者や選挙チームは世論調査機関の提言を批判的に聞く一方で、ドゥクンの忠言には尊敬と敬意を持って聞き入れるのである。

シドアルジョに住む 62 歳の地方ドゥクンの一人、リム老師 (mbah Lim) は、患者 (klien) のほぼすべては政治家だという。リム老師は東ジャワのみならず中ジャワおよび西ジャワにまでおよぶ地域で実施される地方首長選挙の候補者を「守護する (*mengawal*)」専門のドゥクンである。リム老師は「私は、装飾品を与え、首長選挙において政治的ライバルたちが候補者とその家族にたいして行う黒魔術や妨害から保護するように依頼されるんだ。首長選挙が始まってから、私は超多忙になり、ついには国営企業から早期退職をすることに決めたよ。だって、地方首長選挙で守護することへの依頼が多くて、生活が保証されているからね」と語った。以前行われた西ジャワ州での地方首長選挙では、リム老師は選挙運動期間から投票最終日までの 21 日間、ガルングン山で儀式を行い続けたという (リム老師へのヒアリングに基づく。2012 年 1 月 17 日)。

ドゥクン実践に詳しい人類学者エルマ・ティアラ・エルバル氏は政治におけるドゥクンの役割はすでに大きなものとなっており、地方首長選挙での投票所 (TPS) にも及んで

¹ クワン油とは東カリマンタンの黒魔術で用いられる油 (*minyak*) をいう。 *minyak kawiyang* とも、 *minyak Sumblik* ともいう。黒、赤、緑、黄、白の五色があり効能は異なるが、主に金銭関係の祈願に用いられる (訳者注)。

いるという。4年前の南カリマンタンのグヌン・マス県での知事選挙ではドゥクンが直接、投票所で活動していた。投票当日、末端の選挙実施委員会 (KPPS) が投票所を管理し、世論調査機関がクイック・カウントと出口調査を行う一方で、ドゥクンは投票用紙に黒魔法をかけて投票結果が変わることがないように警備していたのである。投票日前夜、ドゥクンは投票所の周囲を回りながら黄米と塩を撒き、投票の場には黒鶏 (ayam cemani) の血を垂らして魔法をかけたのである。また、木と黄布が投票所の周りの地面に突き刺さっている首切り刀に巻きつけられていた。これは「四方風水ドゥクン (dukun empat arah mata angin)」がその場所を守護していることを示すものである (2012年8月6日エルマ・ティアラ・エルバル氏へのヒアリングに基づく)。興味深いのは、多くの投票所で人々がそうしたドゥクンによる守護を受け入れ、理解していることである。

人々に受け入れられているとはいえ、地方首長選挙の候補者や選挙チームはドゥクンを用いたことを明かそうとはしない。というのも、黒魔術を用いた、自信がないんだ、非合理的なものに左右されている、などといった世論やイメージを、政治アクターは気にしているからである。ドゥクンの使用を隠そうとするからといって調査ができないわけではない。ドゥクンが政治活動に「関わって (bertindak)」いるかどうかに関するもっとも簡単な方法の一つは、地方首長選挙後の当選者の行動を見定めることである。政治ドゥクンの使用者はみな誓約の履行条件のひとつとして、勝利後に神聖な儀式を行う。この誓約を履行しているかどうか、最もわかりやすいドゥクンの役割の指標である (2012年8月6日、Gundik Gohong へのヒアリングに基づく)。

要約

政治アリーナとは、政治アクターが権力を奪取・保持するための開かれた戦場である。激しい競争が、さまざまな競争手段を生み出す。そのひとつがドゥクンの利用である。選挙 (特に地方首長選挙) においてドゥクンの利用が目立つ理由は少なくとも3つある。まず、地方首長選挙の競争の激しさと複雑さがある。第二に、候補者や選対チームが地方首長選挙の各種管理委員会 (選挙管理委員会、選挙監視委員会、選挙実施委員会) に未だに信頼していないからである。第三に、いくつかの地方ではドゥクンが近代的な政治コンサルタントよりも前に存在しており、人々の間で受容された文化現象だとみなされているからである。

そうだとすれば、インドネシアの政治闘争に関する研究において、これまで伝統的、グレーな分野、さらには非合理とされてきた領域を分析する余地があってもおかしくない。ドゥクンをこの国の現代政治過程における無賃乗客に位置づけってしまったのは、インドネシア政治の微妙な意味や複雑さを消し去ってしまうことになる。

参考文献

Vatikiotis, Michael, Farewell to the Smiling general Reflections on Soeharto, *Global Asia*, Vol. 3, no. 1, Spring 2008

翻訳者 小西鉄

Agus Trihartono

นัควายและกรรมวิธี ในอนิโคเนีย

รวกวนวิเศษผู้รอบรู้ ๐๐๐ในรถไฟทางการเมือง บทบาทของนัควายหรือ "Shaman"

นัควายในอดีต ๐๐๐ว่าถึงอย่างชัดเจนในการศึกษาเรื่องการเมืองหลังยุคปฏิวัติการเมืองการปกครองของอินโดนีเซีย ๐๐๐

จากการศึกษาที่ผกผันจะเน้นไปในเรื่องของ หลดของเหตุผล และวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นที่พื้นฐานของการเมือง ในความจริง นัควายหรือ

"Shaman" ได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการแข่งขันเพื่อ ๐๐๐ซึ่งทำหน้าที่ทางการเมืองของอนิโคเนีย

และมีบทบาทที่ไม่สามารถจะถูกละเลยได้ ๐๐๐

นัควายจะดุด่าว่ากล่าว เพราะความเชื่อที่ว่า ๐๐๐ นัควายจะ ๐๐๐เช่นฆ่าสัตว์และ ความปลอดภัยให้กับผู้ที่ลงสมัครเลือกตั้ง ๐๐๐

เพื่อที่จะอำนาจทางการเมือง

เมื่อหากำลังจะลง ๐๐๐จะเข้าไป ๐๐๐จะนำเสนอบทบาทของนัควายที่มีต่อการเมืองยุคใหม่ ๐๐๐อนิโคเนีย ๐๐๐

แต่ในสังคมนี้จะแสดงให้เห็นให้เห็นถึงพลังอำนาจ ลึกลับของนัควายยุคใหม่ ความลึกลับซึ่งของเข้ใจ

เพื่อจะให้เห็นบทบาทของนัควายในการแข่งขันทางการเมือง ที่ ๐๐๐เข้ามาเป็นปรากฏการณ์

โดยในคำวินิจฉัยการเติบโตของสำนักวิจัยโพลที่ได้รับการพิจารณา ๐๐๐เป็นบรรทัดฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ ๐๐๐อนิโคเนีย ๐๐๐

นัควายในยุคการปกครองสมัยใหม่

"Shamanism" หรือ ชาแมนนิซึม เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่ได้อยู่ไกลไปจากการดำรงชีวิต ๐๐๐จะเจอนักชาแมนนิซึม

บุคคลผู้ซึ่งเชื่อว่ามีพลังอำนาจวิเศษ จะใช้เวทย์มนต์เพื่อ ๐๐๐ให้ผลดีประโชชนหรือเป็นไปตามที่ผู้ร้องขอได้จาวไว้

ซึ่งอาจจะเป็นการข่มขู่หรือล่อลวง หรือคือผู้ทำให้เกิดความเกรงกลัวหรือความทุกข์ทรมานกับเหยื่อ ๐๐๐

โดยทั่วไป นัควาย ๐๐๐คือคน ๐๐๐ ประเภท คี นัควายข้าว และ นัควายจัดการเบงก ๐๐๐เป็นไปตามสภาพของสังคม

โดยที่นัควายจะหมายถึง นัควายที่วัดดูประสงเพื่อให้เกิดสติ เพื่อช่วยเหลือ หรือ วิชา ในขณะที่ นัควายค่านับหมาย

นัควายที่จะทำให้เกิดความชั่วร้าย เพื่อที่จะทำร้าย หรือ น ๐๐๐เหยื่อ ๐๐๐

นัควายอาจจะแบ่งออกได้สามหน้าที่ คือ ๐๐๐ ๐๐๐ ๐๐๐ prewangan shama-จะเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และวิญญาณ ๐๐๐midwife

shama-

ช่วยในเรื่องการขอบุร siwer shaman-ช่วยเรื่องการขจัดภัยอันตราย susuk (charm needle – เข็มเสน่ห์)shaman-

ผู้ที่นำมาซึ่งความสุข

ชื่อเสียง และการสรรเสริญ โดยการฝังขมิ้นขนาดเล็กร้าจากทอง เพชร หรือ แก้วเข้าไปใน ๐๐๐จังกาย jampi shaman-

ช่วยรักษาผู้ป่วยด้วยเวทย์มนต์และสมุนไพร santet/teluh/tenung (soothsayer-นัควาย)shaman-

คนที่มีพรสวรรค์ในทางไสยศาสตร์ได้รับความเคารพยกย่อง นอกจากนี้ในพื้นที่อื่นๆของอินโดนีเซียยังมีนักเวทย์อื่นๆอีก เช่น Leak Shaman ในบาห์ลี
Mayak kuyang (ป่านวิเศษ) shaman ในทางตอนใต้ของ Kalimantan

ในส่วนของการเมืองเมืองนั้น จะช่วยในเรื่องของการอำนวยความสะดวก ประโยชน์และชัยชนะทางการเมือง

โดยจะช่วยให้มีการเลือกตั้งทางตรงในระดับภูมิภาค ในขณะที่มีปรากฏการณ์ทางการเมือง

นักเวทย์ในจังหวัดบาหลีร่วมกับการพัฒนาประชาธิปไตยยุคใหม่ในช่วงหลังการปฏิวัติของอินโดนีเซีย

แม้จะไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของนักเวทย์ที่มีต่อการเมืองในอินโดนีเซียมากนัก

แต่กิจกรรมทางการเมืองนั้นมีการแข่งขันและกลายมาเป็นเสาหลักในการเมืองยุคใหม่

จึงจะเป็นได้ว่านักการเมืองท้องถิ่น ไม่ได้เล่นการเมืองเพียงคน หรือ โดยลำพัง เช่นเดียวกับ ซูฮาร์โต ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น "the big man"

นักเวทย์ที่ยังคงเข้ามามีบทบาทสำคัญถึงแม้ว่าการรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งในช่วงปี ค.ศ.1965-1998 จะมีแบบแผนที่เป็น ไปตาม ABG

(ABRI/Army, Bureaucrats, and the Golkar party) ในความเป็นจริง นักเวทย์อยู่ในตำแหน่งที่สำคัญแม้ว่าจะถูกซ่อนอยู่ก็ตาม ซึ่งมีคำกล่าวไว้ว่า

เพื่อให้ได้รับการอำนวยความสะดวกในการปกครอง ดังนั้น นักเวทย์จะมีส่วนช่วยให้งานของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งนั้นมีความราบรื่น

เพื่อให้ได้รับการอำนวยความสะดวก โดยการหาอุปถัมภ์การทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุดของระบบการเมืองการปกครองสมัยใหม่ (สัมภาษณ์กับ Mbah

Lim, คนทรงเจ้า, เมือง Sidoarjo, 17 มกราคม 2012) นักเวทย์ได้ชื่อว่าเป็น "ผู้ตั้งเสียงกระซิบทางการเมือง"

การเข้าเวทย์ นักเวทย์เป็นเรื่องปกติ เพื่อที่จะกำจัดศัตรูทางการเมืองหรือพันธมิตรที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นศัตรูทางการเมืองในอนาคต Ki

Gendeng Pamungkas นักเวทย์ผู้มีชื่อเสียงยอมรับว่ามีนักการเมืองมากมายเข้ามาหาเพื่อให้เขาใช้เวทย์มนต์

เพื่อที่จะทำลายถึงขั้นเอาชีวิตจากนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม หรือพันธมิตรที่ไม่ซื่อสัตย์

ความเป็นผู้นำของซูฮาร์โต นั้น ก็มีส่วนมาจากอำนาจอันลึกลับเป็นพื้นฐาน โดยในความเป็นจริงนั้น

ความเป็นผู้นำของเขาขึ้นอยู่กับที่ปรึกษาผู้ซึ่งอำนาจลึกลับและเวทย์มนต์

นักเวทย์ที่จงรักภักดีมากมายที่คอยช่วยเหลือและให้การระมัดระวังต่อความเป็นผู้นำของซูฮาร์โต (Liberty, 1-10 June 1998)

ที่ปรากฏมีนักเวทย์ร่วมแกนคนที่อยู่เบื้องหลังของซูฮาร์โต (Gelanggang Rakyat, 18 Oktober 1998) ไม่ว่าจะเป็น Romo Marto Pangarso,

Romo Dlat, Soedjono Hoemardani, Ki Ageng Selo, Soedjarwo, Darindrio, mbah Diran, และ Eyang Tomo ซึ่งมีส่วนน้อยที่เป็นที่รู้จัก

ซึ่งไปกว่านั้น ตำแหน่งผู้นำของซูฮาร์โตนัน ได้รับมาได้และมีผลทางกฎหมายที่เพราะการครอบครองเครื่องรางของขลัง คาวานา โจร หรือ ปูลุง (heavenly light) และอำนาจลึกลับ(Vaikliou, 2008) มีการเล่าถึงกันว่า ซูฮาร์โตนันมีเครื่องรางกว่า 113 ชิ้นที่มาจากแหล่งต่างทั่วประเทศ ที่ช่วยให้เขาดำรงในตำแหน่งผู้นำอยู่ได้ Ki Edan Amongrogo คนทรงเจ้ากล่าว ซูฮาร์โตนันมีเครื่องรางที่สำคัญ เช่น mirah delima ซึ่งเป็นหินสีทับทิมที่ช่วยเรื่องการทำงานของขาในฐานะผู้นำของประเทศ (Liberty, 1-10 June 1998) เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า นักเวทย์ เครื่องราง และความเป็นผู้นำของซูฮาร์โตนัน เป็นเจ้าของกันและกันซึ่งไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้

นักเวทย์ ในฐานะที่ปรึกษาทางการเมือง

การหมกมุ่นของซูฮาร์โตนันปี ค.ศ. 1998 ตามมาด้วยการเปิดกว้างในการรับสมัครผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทางตรงในปี 2004 และการเลือกตั้งผู้นำในระดับภูมิภาค ในปี 2005 ทั้งสองเหตุการณ์นี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นประชาธิปไตยที่ไม่จำเป็นคือต้องพึ่งพานักเวทย์

การเลือกตั้งทางตรงเปิดโอกาสให้คนธรรมดาได้ออกเสียงและใช้สิทธิ์ ซึ่งเป็นครั้งแรกทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองของประเทศ ซึ่งพวกเขาเหล่านั้น เป็นพื้นฐานสำคัญในการคำนวณเสียงทางการเมือง ในขณะที่ตัวนักเวทย์ โพลก็ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานอ้างอิงในกระบวนการรับสมัครผู้ลงสมัครเลือกตั้ง พรรคการเมืองทั้ง 5 พรรค ซึ่งได้แก่ Golkar, PDIP, PAN, Partai Demokrat และ PKS ต่างก็เห็นความสำคัญจากผลโพลที่ได้จากการอ้างอิง ในการส่งตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้ง

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 เป็นต้นมา นักการเมืองจำนวนมาก มองว่าโพลเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวัดความคิดเห็นของประชาชน และพฤติกรรมของผู้ลงคะแนนเสียง ในการแข่งขันทางการเมือง ผลโพลมีส่วนช่วยผู้สมัครที่จะได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้ง ช่วยระบุถึงระดับการสนับสนุนที่เขาจะได้รับจากสังคม และช่วยระบุถึงความคาดหวังของสังคมที่มีต่อพวกเขา โพลยังคงมีส่วนช่วยผู้สมัครในการกอบโกยอำนาจ ในยุคประชาธิปไตยสมัยใหม่ของอินโดนีเซีย

เมื่อการแข่งขันทางการเมืองนั้นไปในเรื่องของพื้นฐานของเหตุผลและวัตถุประสงค์ มันหมายความว่าบทบาทของนักเวทย์ซึ่งไม่มีอีกต่อไป อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงนั้น

นักเวทย์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการแข่งขันทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกตั้งทางตรงของผู้นำในระดับภูมิภาค

มากไปกว่านั้นบรรณารักษ์หรือบรรณารักษ์ศาสนาได้เตือนว่า

การใช้นักเวทย์เข้ามาบงการทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้ล้าสมัยทางศาสนาเสื่อมลงไป (<http://www.kemenag.go.id/index.php?lang=benia&id=86648> - in Indonesian).

บทบาทของนักเวทย์ทางการเมือง ไม่ว่าจะมาจากเรื่องเชื่อผู้ลงสมัครหรือพรรคก็ตามนั้น จะคล้ายกับเป็นที่ปรึกษาทางการเมือง อย่างไรก็ตามยังคงมีความแตกต่างกันระหว่าง สถาบันวิจัยโพล ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้คำปรึกษาทางการเมืองผ่านรูปแบบการทำวิจัย

กับบทบาทของนักเวทย์ ในขณะที่สถาบันวิจัยโพลคำนวณเรื่องความนิยมและกำรยอมรับ แต่นักเวทย์จะใช้การพยากรณ์

ถ้านักวิจัยโพลใช้การลงคะแนนเสียง แต่นักเวทย์จะใช้ความมีเสน่ห์ และบารมีของผู้สมัคร

สถาบันวิจัยโพลวางแผนเรื่องพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียง

ในขณะที่นักเวทย์นั้นเรื่องความสัมพันธภาพในกลุ่ม โดยการใช้การระบุว่าจะใคร ไม่ซื่อสัตย์หรือไม่เชื่อถือ

ในขณะที่ยอดเขี้ยวโพลจะเป็นผลดีถ้าหากเพื่อเป็นวิธีการที่จะก่อให้เกิด bandwagon effect หรือ พฤติกรรมที่คนจำนวนมากปฏิบัติตามเหมือนที่คนอื่น ๆ ได้ทำ โดยที่ไม่คำนึงถึงความเชื่อของตนเอง แต่เป็นวิธีที่ใช้การควบคุมตัวของพวกเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดี ๆ สถาบันวิจัยโพลใช้การผูกมัดจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิธีการหลายขั้นตอน ที่ส่งผลให้เกิดความเชื่อว่าเป็นการหาข้อดี แต่นักเวทย์จะควบคุมตัวเรียกพวกคนเพื่อพยากรณ์อนาคต การเป็นวิจัยโพลจะช่วยให้เปรียบเทียบและวางแผนกลยุทธ์ให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่นักเวทย์จะใช้การฝังเข็มเพื่อสร้างบุญบารมีและนามาเสนาห์ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะให้ความสำคัญกับผลสำรวจและคำปรึกษาจากสถาบันวิจัยโพล เขาก็ยังให้ความสำคัญกับความเคารพต่อคำแนะนำของนักเวทย์เช่นกัน

นักเวทย์ มี 63 ปีเขาชื่อ Sidogo ชาวตะวันออก นามว่า mbah Lim ได้ยอมรับว่าถูกคำของคำทำนายใหญ่เป็นนักการเมือง

ซึ่งมีความหมายเป็นนักเวทย์ผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ลงสมัครเลือกตั้งระดับภูมิภาค

ไม่ใช่ว่าโพลในขวตะวันออกเท่านั้น แต่โดยรวมไปถึงภาคกลางและทางภาคใต้ของชาว

นักเวทย์ Mbah Lim กล่าวไว้ว่า

ข้าพเจ้าถูกขอร้องให้ช่วยปกป้องตัวของผู้สมัครเอง

ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวให้ห่างจากเวทย์มนตร์คาถาและการบงการจากฝ่ายตรงข้ามเช่นกัน ตั้งแต่ช่วงที่มีการเลือกตั้งระดับภูมิภาค

ตัวเขาเองผู้ลงสมัครจึงทำให้ตัดสินใจลาออกจากการทำงานในองค์กรของรัฐวิสาหกิจ

เขา ได้รับคำร้องขอให้มาเป็นที่ปรึกษาในการเลือกตั้งในความเป็นจริงก็สามารถทำรายได้มากกว่า

ในช่วงของการเลือกตั้งระดับภูมิภาคในภาคใต้ เขาได้ประกอบพิธีกรรมที่เขา Galunggung เป็นเวลากว่า 21 วัน

นับแต่แต่วันที่มีการหาเสียงเลือกตั้งจนกระทั่งวันสิ้นสุดของการเลือกตั้ง (สัมภาษณ์เมื่อ 17 มกราคม 2012)

Elma Tara Elbaar นักมานุษยวิทยาที่เกี่ยวกับศาสตร์ของเวทย์มนต์บงการของนักเวทย์ในการแข่งขันทางการเมืองนั้นค่อนข้างมีมาก

พอลกับสถาบันวิจัยโพล ในการเลือกตั้งระดับภูมิภาคหลายครั้ง ปีที่ผ่านมาการเลือกตั้งที่เขต Gunung Mas regency ทางตอนใต้ของ Kalimantan

นักเวทย์ได้ประกอบพิธีกรรม ณ สถาบันวิจัยโพล ในวันที่มีการเลือกตั้งนั้น เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัย KPSS

ได้จัดเตรียมการเลือกตั้งและการประกาศผลโพล นักเวทย์ก็ได้ประกอบพิธีกรรมเพื่อหวังผลจะใช้เวทย์มนต์คาถาเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงผลโพล

ในคืนก่อนที่จะมีการประกาศผลโพล นักเวทย์ก็ได้ไปโปรยข้าวสารสีเหลือง เทลือ และเกลือของไก่ที่มีขมิ้นสีดำและยังมีกรปิมิด ที่เรียกว่า

Manabul ถ้วยบนพื้นของสถานที่ประกาศผลโพล เพื่อเป็นการแสดงสัญลักษณ์ว่านักเวทย์ได้เป็นคนควบคุมสถาบันวิจัย โพลนั้นไว้แล้ว

(สัมภาษณ์กับ Elma Tara Elbaar เมื่อ 6 สิงหาคม 2012) สิ่งที่น่าสนใจคือ

คนในท้องถิ่นดูเหมือนว่าจะให้การยอมรับและเข้าใจในบทบาทของนักเวทย์ในการประกอบพิธีกรรมที่เกิดขึ้น

แม้ว่านักเวทย์จะได้รับการยอมรับจากสังคม

แต่ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งและพรรคก็ไม่มีที่เปิดเผยต่ออย่างใดว่าเขากล้ามัน ได้ใช้หรือคำปรึกษาจากนักเวทย์เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง เพราะว่าการที่จะรักษาภาพลักษณ์ของนักการเมืองให้ปราศจากการนับถือหรือบูชาถึงศักดิ์สิทธิ์ ความไม่มั่นใจ

หรือแม้กระทั่งการถูกควบคุมด้วยสิ่งที่ไม่เป็นเหตุผล

แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าสาธารณชนจะไม่สามารถทำอะไรได้เรอหากปราศจากนักเวทย์เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

สิ่งหนึ่งที่จะทำให้รู้ได้ว่า นักเวทย์เข้ามาเกี่ยวข้องในชัยชนะทางการเมืองหรือไม่ นั่นดูได้จาก

ผู้ที่ได้รับชัยชนะ นั้นจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อเป็นการแก้บน

บทสรุป

เวทีทางการเมืองนั้นเปิดกว้างสำหรับนักการเมืองให้ลงมแข่งขันเพื่อชิงอำนาจ ในประเทศอินโดนีเซีย

มีการแข่งขันอย่างรุนแรงเพื่อให้ได้รับชัยชนะ ด้วยวิธีต่างรวมไปถึงการเข้ามาเกี่ยวข้องของนักเวทย์เช่น

ซึ่งระดมการเข้ามาเกี่ยวข้องของนักเวทย์ที่ถือการเลือกค้ำทางตรง โดยเฉพาะการเลือกตั้งระดับภูมิภาคนั้น มาจาก 3 เหตุผลหลักดังนี้

หนึ่ง การแข่งขันที่ค่อนข้างสูงและความซับซ้อนของการเลือกตั้ง สอง

ระดับความน่าเชื่อถือของผู้สมัครและพรรคที่มีน้อยในคณะผู้จัดการเลือกตั้ง (ตัวอย่างเช่น KPU คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะผู้ดูแล KPPS

และเจ้าหน้าที่จากสถาบันวิจัยโพล) สาม นักเวทย์ได้รับการยอมรับจากสังคมมา และเข้ามาเกี่ยวข้องทางการเมืองมาเป็นเวลานาน

ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม

ดังนั้น การพูดถึงการแข่งขันทางการเมืองของอินโดนีเซียนั้นควรจะมองในหลายๆปัจจัยไม่ว่าจะเป็นทางขนบธรรมเนียม

หรือแม้กระทั่งปัจจัยที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีเหตุผลก็ตาม

การที่ใช้นักเวทย์เข้ามาเผยแพร่อยู่ในรถไฟทางการเมืองของอินโดนีเซียในทุกการเมืองสมัยใหม่นั้น

เป็นการปฏิเสธความบอบบางทางการเมืองและความซับซ้อนในประเทศอินโดนีเซีย

Reference

Vatikiotis, Michael. "Farewell to the Smiling General Reflections on Soeharto," *Global Asia*, vol. 3, no. 1, Spring 2008

แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย โดย ณัฐฐิญา รัตนบัณฑิตย์